

**Валентина КУДІН,**

завідувач лабораторії виховної роботи комунального навчального закладу  
«Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних  
працівників Черкаської обласної ради»

## **ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Створення Нової української школи і її ідеї, спрямовані на кардинальну зміну всієї освітньої політики, неможливе без виховного простору, формування людини високої культури, у якій гармонійно поєднується глибокий розум з істинною духовністю. Чесність, совість, справедливість, безкорисливе піклування, патріотизм стають знаком розвиненої особистості та регулятором її життєвої активності. І навіть в умовах збройної агресії росії проти України заклади позашкільної освіти продовжують активно працювати для розвитку творчих здібностей дітей і молоді, забезпечуючи їх змістовне дозвілля та психологічну підтримку. Цінність позашкільної освіти в умовах війни набуває нових сенсів. Адже психологічний стан дітей під час війни погіршився, діти частіше відчують страх за життя – своє та близьких, тривожність, а психологічні травми мають довгострокові негативні наслідки. Водночас улюблене заняття, яким постійно займається дитина, допомагає долати негативний вплив. Навіть багато дорослих, щоб покращити свій стан, в умовах війни шукають для себе нові хобі та регулярно ними займаються. Зокрема, у всеукраїнському дослідженні [“Підлітки та їхнє життя під час війни”](#) зазначено, що допомагає дітям відволікатися від хвилювання, поганих новин, тривоги у складні часи війни: для 40% – це спілкування, 38% підлітків назвали соцмережі та інтернет, 32% обрали заняття спортом, 12% підлітків вказали на рукоділля (малювання, ліпка, вишивка), а 10% дітей допомагають зняти стрес заняття музикою, танцями, акторською грою. Тобто, як бачимо, за оцінками підлітків, спілкування та хобі мають важливе значення для покращення їхнього стану. Як і шкільне очне навчання, спільне дозвілля і живе спілкування з ровесниками та педагогами, об’єднаними однаковими інтересами в гуртках, секціях, закладах позашкільної освіти, асоціаціях, об’єднаннях тощо допомагають дітям соціалізуватися і позитивно впливають на усесторонній розвиток.

*Звідси можемо зробити висновок, що наразі діяльність закладів має велике значення і має бути спрямована на виявлення, підтримку та розвиток індивідуальних здібностей, обдарувань і талантів вихованців, їхньої самореалізації та соціалізації. Для розвитку особистості вихованців закладів позашкільної освіти велике значення має **пошук нових форм і методів роботи**. Серед пріоритетів має бути розвиток технологій, соціальних мереж, поява та*

актуалізація нових професій на ринку праці, освітня реформа, зміна світогляду дітей та молоді.

Нормативною базою діяльності закладів позашкільної освіти є Конституція України, закони «Про освіту» та «Про позашкільну освіту», Положення про позашкільний навчальний заклад, Статут та інші нормативно-правові документи. У своїй роботі заклади позашкільної освіти повинні звертати особливу увагу на такі укази Президента України як *“Про Стратегію національно-патріотичного виховання” на 2020-2025 роки*; (від 18.05.2019 р. №286/2019); *“Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді”* від 30.09.2010 р. № 927/2010; *“Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі”* №195/2020 р. Зазначимо, що Міністерство освіти і науки розробило проєкт **Концепції розвитку позашкільної освіти на 2025-30 роки**, який наразі винесений на громадське обговорення. Мета документа полягає в розробленні ефективних інструментів освітньої політики, спрямованих на якісні зміни в системі позашкільної освіти. Ці зміни мають забезпечити розвиток мережі закладів у громадах, розширення спектру освітніх послуг, підвищення інституційної спроможності закладів та зміни у підходах до фінансування. Реалізація Концепції передбачає п'ять етапів, за підсумками яких у 2030 році усі заклади позашкільної освіти мають працювати за КВЕД «Позашкільна освіта» та бути зареєстрованими в єдиній системі надавачів освітніх послуг. Планується, що протягом п'яти років будуть відкриті нові заклади та центри позашкільної освіти, зокрема центри освіти дорослих, молодіжні та пересувні мобільні центри, мережа «громадських шкіл», а всі заклади будуть інклюзивними та безпечними.

Очікується, що реалізація Концепції дозволить дітям отримати доступ до освітніх послуг у системі позашкільної освіти відповідно до своїх потреб, інтересів та запитів. А наразі, щоб задовольнити сучасні інтереси та потреби вихованців, учнів потрібно *відкривати гуртки та секції за новими напрямками*. Це, зокрема, напрями STEM-освіти, тобто у сфері комп'ютерних, технічних, природничих наук, інженерії. Наприклад, гуртки з робототехніки, конструювання дронів та управління ними, 3D-моделювання, навичок роботи зі штучним інтелектом, кібербезпеки. Це не лише важливо для розвитку навичок, які дитина може використати в майбутній професії, а й щоб допомагати нашій країні перемагати та розвивати її.

Діяльність таких гуртків потребує значно більшого фінансування, ніж інші гуртки. Такі кошти можна отримати не лише з місцевого бюджету, а й через гранти та проєкти. Приємно зазначити, що приклади такої роботи є на Черкащині.

Одним з важливих пріоритетів у роботі з вихованцями закладів позашкільної освіти залишається *виховання патріотизму, громадянської відповідальності та національної ідентичності*. З січня 2023 року набув чинності Закон України Про “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>. Тому особливу актуальність мають *гуртки національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання*. У реаліях воєнного часу нового змісту та сенсу набула система національно-патріотичного виховання, що повноцінно реалізується у діяльності та проведенні *Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)*. Проведення різноманітних вишколів, таборуваль у цей нелегкий час успішно координується комунальним закладом «Черкаський обласний Центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді ім. Павла Наконечного Черкаської обласної ради».

Пріоритетом напрямком залишається у новому році продовження роботи щодо *створення безпечного та сприятливого освітнього середовища*, забезпечення належних умов для навчання, виховання та розвитку вихованців, охорони їхнього життя та здоров'я. Розширення спектру освітніх послуг, забезпечення їхньої доступності для всіх категорій дітей та молоді, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами та тих, хто перебуває у складних життєвих обставинах. Для подолання негативних явищ в учнівському середовищі та покращення ментального здоров'я учасників освітнього процесу рекомендуємо використовувати сайт Ліги старшокласників Черкащини «РаЗОМ». Сайт об'єднав чотири проєкти з ментального здоров'я, а саме: «За крок до дорослого життя», «Ти зможеш», «Острів.Ок», «Шлях до себе». Для зручності учнів на платформі зібрані посилання на матеріали сайту з ментального здоров'я «Ти як?», матеріали Черкаської обласної організації Червоного Хреста України, кейс психологічних хвилинок, кластер компенсаторної освіти для учнів, онлайн-платформи безоплатної психологічної підтримки, телефон всеукраїнської гарячої лінії, та багато інших цікавинок: <https://ra3om.com.ua>.

Необхідною умовою успішної діяльності закладів позашкільної освіти є *впровадження інноваційних педагогічних технологій*, застосування сучасних методик навчання та виховання, інформаційно-комунікаційних технологій, проєктної діяльності, інтерактивних форм роботи, використання штучного інтелекту у позашкільній діяльності, адже (ШІ) стає одним із ключових елементів, що формують майбутнє освіти. Для успішного використання ШІ у роботі закладу позашкільної освіти рекомендуємо використовувати інтерактивний посібник «Практичний інтенсив в позашкільній освіті» за посиланням: [https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Interactive\\_posibnuk.pdf](https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/Interactive_posibnuk.pdf).

Кожен педагог, розпочинаючи роботу у новому році, зазвичай орієнтується на недоліки і успіхи минулого. І нам, працівникам обласного інституту і колегам приємно відмітити, що проведення обласної виставки «**Нова українська школа Черкащини – 2025**» та конкурсу на кращий

**«Електронний освітній ресурс»** підтверджує те, що педагогічні працівники закладів освіти Черкащини мають багато досягнень – успішно створюють та впроваджують новинки у свою освітню діяльність, як от:

- **веб-сайт «Крок до танцю» Брицької Оксани Василівни**, методиста, керівника гуртка Будинку дитячої та юнацької творчості Христинівської міської ради;
- **веб-сайт «Від мрії до успіху Квітченко Наталії Андріївни**, керівника гуртка Маньківського центру дитячої та юнацької творчості, Мала академія наук учнівської молоді Маньківської селищної ради Черкаської області;
- **електронний посібник «Виготовлення сувенірної продукції з тканини» авторського колективу у складі Дробницької Тетяни Валеріївни**, керівника гуртків та **Строкань Ірини Миколаївни**, заступника директора з навчально-виховної роботи Чорнобаївського центру дитячої та юнацької творчості;
- методичний посібник **«Використання штучного інтелекту в організації гурткової роботи закладу позашкільної освіти» Григор'єва Олексія Васильовича**, завідувача відділу спортивної та хореографічної роботи закладу позашкільної освіти «Багатопрофільний молодіжний центр» Черкаської міської ради;
- методичний посібник **«Реалізація принципів TORI-моделі як інструмент формування соціальних компетентностей вихованців дитячих медіа» Опари Світлани Євгеніївни**, заступника директора з навчально-виховної роботи, **Харченко Юлії Миколаївни**, керівника гуртка Будинку дитячої та юнацької творчості Смілянської міської ради;
- методичний посібник **«Збірник навчальних програм з позашкільної освіти. Науково-технічний профіль» Харченко Юлії Миколаївни, Арчибасової Тетяни Юріївни, Яценко Наталії Андріївни**, працівників Будинку дитячої та юнацької творчості Смілянської міської ради та ін.

Зазначимо також, що проведений обласний етап Всеукраїнського конкурсу майстерності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти «Джерело творчості» показав, що керівники гуртків ефективно застосовують нові форми роботи під час роботи з вихованцями. Переможцями обласного етапу стали:

1. **Іванова Аліна Володимирівна**, керівник гуртка Центру дитячої та молодіжної творчості Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області;
2. **Олійник Тетяна Миколаївна**, керівник гуртка Христинівського будинку дитячої та юнацької творчості Христинівської міської ради Черкаської області;
3. **Громова Галина Василівна**, керівник гуртка Христинівської школи мистецтв – навчально-виховного позашкільного закладу Христинівської міської ради Черкаської області.

Ми вважаємо, що ці досягнення і успішна діяльність закладів позашкільля можлива завдяки взаємодії закладів освіти, установ та організацій та позашкільної освіти. І що найважливіше в сучасних умовах, на нашу думку,— це організація роботи гуртків, секцій, класів у закладах та установах, де є укриття, щоб діти могли займатися позашкільною освітою в очній формі. Для ознайомлення з досвідом такої взаємодії комунальним навчальним закладом «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» видано посібники **«Взаємозв'язок позашкільної та загальної середньої освіти у розвитку дітей та учнівської молоді» та «Помагайлик»**, який стане у нагоді педагогічним працівникам області під час роботи в укриттях. Також варто налагодити взаємодію позашкільних закладів із закладами загальної середньої освіти **«Від мрії до успіху»** щодо зарахування результатів навчання, отриманих у закладі позашкільної освіти. Згідно з наказом МОН від 15.05.2023 №563, який затверджує «Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні», за рішенням педагогічної ради під час шкільного оцінювання дозволяється враховувати результати навчання із відповідних предметів (музика, фізична культура та інші), отримані учнями у позашкільних закладах освіти. Пріоритетним напрямом взаємодії шкіл та позашкільних закладів є забезпечення процесу інтеграції виховних впливів на особистість, стимулювання розвитку суб'єктної позиції дитини в цьому процесі, а також створення оптимальних зв'язків у системі: “особистість – сім'я – школа – позашкільний заклад – суспільство”. Сутністю цього партнерства є організація взаємообумовлених дій, спрямованих на досягнення спільної мети – формування громадян нової генерації.

Отже, в умовах воєнного стану необхідним постає посилення уваги до позашкільної освіти, підтримки діяльності закладів позашкільної освіти як складової національної безпеки та оборони України.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
2. Биковська О.В. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер. і доповн. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2021. 117 с. URL:  
[https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10888/Bykowska%20OlgaStrategiya\\_2021.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/10888/Bykowska%20OlgaStrategiya_2021.pdf?sequence=4&isAllowed=y)
3. Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. 2022. URL:  
<https://lib.iitta.gov.ua/732103/1/BNV%20KSV%202022rek.pdf>

4. Наказ МОН України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні» від 15.05.2023 №563 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0563729-23#Text>

5. Соціологічне дослідження «Освіторія» “Підлітки та їхнє життя під час війни” URL:

<https://osvitoria.media/opinions/chym-ukrayinski-pidlitky-osoblyvi-velyke-doslidzhennya-tynejdzheriv-pid-chas-vijny/>